

- К факторам, знижуючим рівень ризику, относятся:
- ✦ рост переменных затрат и заработной платы, а также общей себестоимости перевозок;
  - ✦ размер штрафных санкций, взимаемых за срыв договорных обязательств;
  - ✦ объем средств, необходимых для дополнительного вложения в развитие АТП (в частности, для увеличения провозных возможностей предприятия).

ВЫВОД

В зависимости от приведённых соотношений и отношения между планом и его фактическим выполнением возможна различная степень достижения цели функционирования АТП. Не маловажным также является рассмотрение критериев эффективности принимаемых плановых решений. Эти критерии различны для АТП с разными формами собственности. Для предприятий, принадлежащих государству, или акционерных предприятий в качестве такого критерия должна выступать прибыль, а для коллективных или арендных

предприятий – доход, т. е. то, что остается собственнику имущества (государству и акционерам или трудовым коллективам). ■

ЛИТЕРАТУРА

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития: (Исслед. предпринимат. прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Шумпетер Й.; [Пер. с нем. В. С. Автономова и др.; Вступ. ст. А. Г. Милейковского, В. И. Болекина]; Общ. ред. А. Г. Милейковского.– М., 1982.
2. Клебанова Т. С. Теория экономического риска / Т. С. Клебанова, Е. В. Раевнева.– Х. : Издательский Дом «ИН-ЖЕК», 2003.– 156 с.
3. Транспортный комплекс Украины: экономика, организация, развитие: Сб. науч. трудов. / [За ред. Цветова Ю. М.]– К.: ИКТП – Центр, 1995.– 198 с.
4. Пащенко Ю. Є. Перспективи розвитку транспортно-го комплексу / Пащенко Ю. Є., Давиденко А. М., Чернюк Л. Г.– К.: Либідь, 1998.– 40 с.
5. Экономические проблемы развития транспорта / [Под ред. А. А. Митаишвили].– М. : Транспорт, 1982.– 231 с.

УДК 336.22:330.4

ВИБІР ОПТИМАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

БАКУРОВА А. В.

доктор економічних наук

ДІДЕНКО А. В.

аспірантка

Запоріжжя

Конкуренція на ринку туристичних послуг між підприємствами вимагає надання якісного продукту за мінімальними цінами. Одним із шляхів мінімізації витрат є оптимізація податкових платежів. Це можливо за рахунок вибору між визначеними законодавством системами оподаткування. Тому актуальним є вирішення проблеми вибору, що постає перед підприємствами в нових умовах оподаткування.

Існуючим альтернативним системам оподаткування підприємств України та проблемі вибору платника податків присвячено монографію Ю. Іванова [1]. Оптимізацію податкових платежів підприємства досліджувала Н. Гавриленко [2]. Але з прийняттям Податкового кодексу та змін до нього змінилися й умови оподаткування.

На меті даної роботи є розгляд проблеми вибору платника податків у нових умовах для підприємств туристичного бізнесу.

Прийняття Податкового кодексу позначилося на усіх сферах діяльності суб'єктів господарювання. Також зміни торкнулися й суб'єктів туристичної діяльності: для представників даної сфери буде скасовано заборону щодо включення у видатки податку на додану вартість,

унаслідок якої туркомпанії були вимушені сплачувати сумарний ПДВ у розмірі 46%. Фахівці ДПСУ відзначають, що це значно знизить податкове навантаження на внутрішніх операторів туристичної сфери та виконає стимулюючу функцію податкової – дозволить створити рівні конкурентні умови для всіх учасників ринку [3].

Особливістю туристичної діяльності є те, що більшість розрахунків між туристом та суб'єктами господарської діяльності, які задіяні в туризмі та безпосередньо надають туристичні послуги, здійснюється через посередників – турагентства. Посередник отримує плату від туриста за турпослугу та комісійну винагороду від туристичного оператора, який утворює комплексний туристичний продукт. Це зумовлює складності в оподаткуванні, виникає проблема визначення бази оподаткування.

Також підприємства повинні вести окремий облік операцій залежно від порядку оподаткування:

- ✦ операцій з поставки туристичного продукту, туристичних послуг, місце надання яких знаходиться як на митній території України, так і поза межами митної території України;
- ✦ операцій, які здійснюються туроператором як турагентом [4].

Тісна співпраця податкових органів, підприємців туристичної сфери дозволить вирішити неоднозначні тлумачення норм законодавства. Одним із кроків в цьому напрямку стало проведення круглого столу за темою: «Проблеми законодавчого регулювання діяльності та оподаткування туроператорів та турагентів в Україні» [5].

У даній роботі приймаємо значення терміна «система оподаткування» для альтернативних систем опо-

даткування за Ю. Івановим [1, с. 12, 34], що трактується як заміна переліку податків і зборів спеціальним податком. При такій заміні змінюються: 1) взаємозв'язки між податками і зборами; 2) склад податкових платежів; 3) методи податкового обліку.

Оптимізацію фінансово-господарської діяльності підприємств туристичної сфери за рахунок зменшення податкових платежів до бюджету можливо здійснити, застосувавши ту чи іншу систему оподаткування. Проблему вибору системи оподаткування представимо такими етапами.

ЕТАП 1. Аналіз можливості застосування однієї з систем оподаткування.

ЕТАП 2. Розрахунок і порівняння економічного ефекту від застосування кожної з можливих систем оподаткування.

ЕТАП 3. Прийняття рішення щодо вибору однієї з системи оподаткування. Задача вибору системи оподаткування є багатофакторною та залежить як від кількісних, так і від якісних факторів:

F_1 – розмір податкових платежів;

F_2 – питома вага грошових витрат та часу на ведення податкового обліку, розрахунки податкових зобов'язань, складання та подання звітності;

F_3 – оцінка ймовірності застосування штрафних санкцій.

Розглянемо далі більш докладно кожний етап.

Перший етап. Для підприємства – юридичної особи, що займається туристичною діяльністю, законодавством передбачено застосування декілька альтернативних варіантів:

A_1 – загальної системи оподаткування, обліку та звітності;

A_2 – спрощеної системи оподаткування за ставкою 3%;

A_3 – спрощеної системи оподаткування за ставкою 5%.

Юридичній особі для обрання однієї з альтернативних систем оподаткування необхідним є виконання умов: $n \leq 50$ та $D \leq 5\,000\,000$ гривень [6], де n – середньо-облікова кількість працівників, а D – обсяг доходу підприємства.

Тоді, визначені ставки єдиного податку у відсотках до доходу:

$D \times 3\%$ – у разі сплати ПДВ згідно з цим кодексом;

$D \times 5\%$ – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку.

Також введемо до розгляду альтернативу A_4 – ухилення від сплати податків. Під ухиленням розуміють [7]:

1. *Неподання документації з оподаткування* – не надання документації з оподаткування у встановленій формі й у відповідні строки в державну податкову службу (без поважних причин), незалежно від технічного способу здійснення неподання.

2. *Приховування (заниження, не обчислення) об'єктів оподаткування* – це приховування достовірних відомостей про об'єкти оподаткування, які існують у реальній дійсності, шляхом заниження або необчислення.

3. *Просту несплату податків*, що має місце тоді, коли певні суми податку просто не сплачуються і не надходять у бюджети чи державні цільові фонди у відповідні строки.

4. *Приховування факту втрати підстав для одержання пільг з оподаткування або їх відсутність*.

Нехай $p(A_i)$ – сума податку за i -ю системою оподаткування. Тоді вибір по критерію F_1 можна представити як $p(A_i) \rightarrow \min$.

На **другому етапі** оцінюється економічний ефект від застосування кожної з можливих систем оподаткування. У структуру оцінки цього ефекту покладено розрахунок відносного зменшення або збільшення податкових платежів порівняно зі звичайною системою оподаткування за умови незмінності обсягів продажу та асортименту послуг, цінкових параметрів, інших показників роботи підприємства [1, с. 300].

Для спрощення подальшого порівняння альтернатив із множини податків і платежів виключимо ті, що є спільними при усіх альтернативах. Нехай M_1 – це множина податків і платежів, що сплачує суб'єкт туристичної діяльності за звичайною системою оподаткування, тобто за альтернативою A_1 , $|M_1|$ – кількість податків за першою альтернативою. Через M_2 та M_3 позначимо множини податків та платежів відповідно за альтернативою A_2 та A_3 . Тоді до розгляду при порівнянні альтернатив у даній роботі кількість податків за альтернативою A_1 визначимо як $|M_1| - |M_1 \cap M_2 \cap M_3|$, для альтернативи A_2 : $|M_2| - |M_1 \cap M_2|$ та для альтернативи A_3 : $|M_3| - |M_1 \cap M_3|$. Тоді для виконання процедури порівняння кількість податків за альтернативою A_1 складе тільки три: податок на прибуток, ПДВ, земельний податок. За альтернативою A_2 – два податки: єдиний податок та ПДВ. При виборі альтернативи A_3 платник сплачує єдиний податок за ставкою 5%.

Для порівняння ефекту від використання звичайної системи оподаткування A_1 з альтернативою A_2 наведемо таку формулу для розрахунку:

$$\Delta P_{3\%} = (P_{\Pi} + P_3 + \text{ССВ}) - P_{3\%}, \quad (1)$$

де P_{Π} – сума податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, грн;

P_3 – сума податкових зобов'язань земельного податку, грн;

ССВ – сума єдиного соціального внеску, грн;

$P_{3\%}$ – сума податкових зобов'язань з єдиного податку за ставкою 3%, грн.

Для порівняння альтернатив A_1 та A_3 будемо використовувати таку формулу:

$$\Delta P_{5\%} = (P_{\Pi} + P_3 + \text{ССВ} + \text{ПДВ}) - P_{5\%}, \quad (2)$$

де ПДВ – сума податкових зобов'язань з податку на додану вартість, грн;

$P_{5\%}$ – сума податкових зобов'язань з єдиного податку за ставкою 5%, грн.

Якщо $\Delta P > 0$, то це буде означати зменшення податкових платежів, тобто перехід на єдиний податок є економічно доцільним.

Оцінку оптимального розміру податкових платежів F_1 проілюструємо на прикладі трьох туристичних підприємств А, Б та В, що є юридичними особами. Для початку визначимо суму платежів за звичайною системою, тобто альтернативою A_1 (табл. 1).

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) встановлюється у відсотках до суми нарахованої заробітної плати відповідно до класів професійного ризику виробництва з урахуванням видів їх економічної діяльності [8; 9]. Для туристичних підприємств ця доля становить 36,83%. Для підприємств, що обрали спрощену систему оподаткування, ЄСВ становить 34,7% від мінімальної заробітної плати, тому цей розрахунок ми включили до порівняння.

У табл. 1 наведено оцінку ефекту використання спрощених систем оподаткування порівняно зі звичайною системою оподаткування (табл. 2).

Знак мінус у рядках $\Delta\Pi_{3\%}$ та $\Delta\Pi_{5\%}$ означає збільшення суми платежів, якщо буде застосовано альтернативну систему оподаткування, тобто перехід на єдиний податок є економічно невигідним.

З точки зору критерію F_1 для підприємства А економічно доцільним є застосування 5% ставки єдиного податку, що дозволяє знизити податкові платежі: порівняно зі звичайною системою оподаткування – на 2178,83 грн; із ставкою єдиного податку 3% – на 5775,54 грн. Для підприємства Б застосування 5% ставки єдиного податку є економічно більш доцільним порівняно з загальною системою оподаткування та 3% ставкою єдиного податку. Для підприємства В є економічно недоцільним переходити на спрощену систему оподаткування, бо обсяг платежів не зменшується.

Для розрахунку критерію F_2 – питомої ваги грошових витрат та часу на ведення податкового обліку, розрахунки податкових зобов'язань, складання та подання звітності у загальній сумі витрат за трьома альтернативами використаємо відношення кількості податків за обраною альтернативою до загальної кількості податків: $|(M_1 \cup M_2 \cup M_3) \setminus (M_1 \cap M_2 \cap M_3)| = 3 + 2 + 1$ (табл. 3). Зменшення витрат та часу на подання звітності

Таблиця 1

Розрахунок платежів за звичайною системою оподаткування

Показник	Підприємство		
	А	Б	В
<i>Вихідні дані</i>			
Доходи, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування, Д	14522,90	125848,95	8290,50
Середня облікова чисельність працівників	4	7	4
Виплати з оплати праці	5472,00	76427,52	5510,85
<i>Розрахунок податкових зобов'язань за звичайною системою оподаткування</i>			
Податок на прибуток	233,00	449,00	161
ПДВ	6066,00	19321,00	50
Земельний податок	–	920	–
ЄСВ	2015,34	28148,26	2029,65
Разом податкових платежів за податками і зборами при звичайній системі оподаткування: без ПДВ	2238,34	29517,26	2190,65
те саме, включаючи ПДВ – альтернатива A_1	8304,34	48838,26	2240,65

Таблиця 2

Порівняння за формулами (1)-(2) альтернатив із звичайною системою оподаткування

	Порівняння альтернатив із звичайною системою оподаткування	Підприємства		
		А	Б	В
	ЄСВ	5399,36	9448,88	5399,36
	Єдиний податок за ставкою 3%	435,69	3775,47	248,71
	альтернатива A_2	11901,05	32545,35	5698,07
	$\Delta\Pi_{3\%}$	-3596,71	16292,91	-3457,43
	Єдиний податок за ставкою 5%	726,15	6292,45	414,52
	альтернатива A_3	6125,51	15741,33	5813,88
	$\Delta\Pi_{5\%}$	2178,83	33096,93	-3573,24

також можливо здійснити при використанні електронної звітності.

Таблиця 3

Розрахунки за критерієм F_2

Альтернативи	A_1	A_2	A_3
Кількість податків за обраною альтернативою	3	2	1
F_2	3/6	2/6	1/6

Розглянемо критерій F_3 – оцінка ймовірності застосування штрафів через зміни кількості податків. Позначимо суми штрафів при відповідних варіантах ухилення: x_1 – «неподання документації з оподаткування», x_2 – «приховування об'єктів оподаткування», x_3 – «проста несплата податків», x_4 – «приховування факту втрати підстав для одержання пільг з оподаткування або їх відсутність» (табл. 4).

ний ресурс] / УНІАН – економіка.– Режим доступу : <http://economics.unian.net/ukr/detail/118812>

4. Закон України «Про туризм».– 15.09.1995 р.– № 324/95.

5. Проблемы законодательного регулирования и налогообложения турбизнеса в Украине [Електронний ресурс] / ЛІГАБізнесІнформ.– 6.02.2012.– Режим доступу : http://press.liga.net/releases/kruglyy_stol_problemy_zakonodatel'nogo_regulirovaniya_i_nalogooblozheniya_turbiznesa_v_ukraine

6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності».– 4.11.2011. – № 4014-VI.

7. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України [Електронний ресурс] / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація.– 2006.– Режим доступу : studrada.com.ua/content

8. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».– 08.07.2010.– № 2464-VI.

Таблиця 4

Можливі варіанти застосування штрафів

Ст. 120 Податкового кодексу	$x_1 = 170$ гривень, за кожне таке неподання або несвоєчасне подання; $x_1 = 1020$ гривень, за ті самі дії протягом року
Ст. 123 Податкового кодексу	Нехай f – сума нарахованого податкового зобов'язання, тоді $x_2 = \begin{cases} 0,25f & \\ 0,5f & \text{при повторному порушенні протягом 1095 днів} \\ 0,75f & \text{при порушенні протягом 1095 днів втретє та більше} \end{cases}$
Ст. 126 Податкового кодексу	Нехай s – сума податкового боргу, тоді $x_3 = \begin{cases} 0,1s & \text{при затримці до 30 календарних днів включно, наступних} \\ & \text{за днем строку сплати суми грошового зобов'язання} \\ 0,2s & \text{при затримці до 30 календарних днів включно, наступних} \\ & \text{за днем строку сплати суми грошового зобов'язання} \end{cases}$
Ст. 123 п. 2 Податкового кодексу	x_4 = суми податків, зборів (обов'язкових платежів), що підлягали нарахуванню без застосування податкової пільги. Сплата штрафу не звільняє таких осіб від відповідальності за умисне ухилення від оподаткування

Остаточо платник податків суб'єктивно приймає рішення на основі об'єктивних даних за трьома критеріями: розмір податкової ставки, витрати на ведення і складання податкової звітності та ймовірність застосування штрафів. Отже запропоноване авторами вдосконалення вирішення проблеми вибору системи оподаткування для туристичного підприємства у нових умовах прийняття змін до Податкового кодексу дозволяє комплексно підійти до вибору системи оподаткування, збільшуючи життєздатність і конкурентоспроможність свого підприємства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванов Ю. Б. Альтернативні системи оподаткування : монографія / Ю. Б. Іванов.– Харків : ХДЕУ-Торнадо, 2003.– 517 с.

2. Гавриленко Н. В. Податкова система : навч посіб / Н. В. Гавриленко.– Львів : Новий Світ – 2000, 2007.– 328 с.

3. ДПСУ виступає за рівні умови оподаткування для всіх операторів туристичного ринку України [Електрон-

9. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку визначення страхових тарифів для підприємств, установ та організацій на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання».– 13.09.2000.– № 1423.